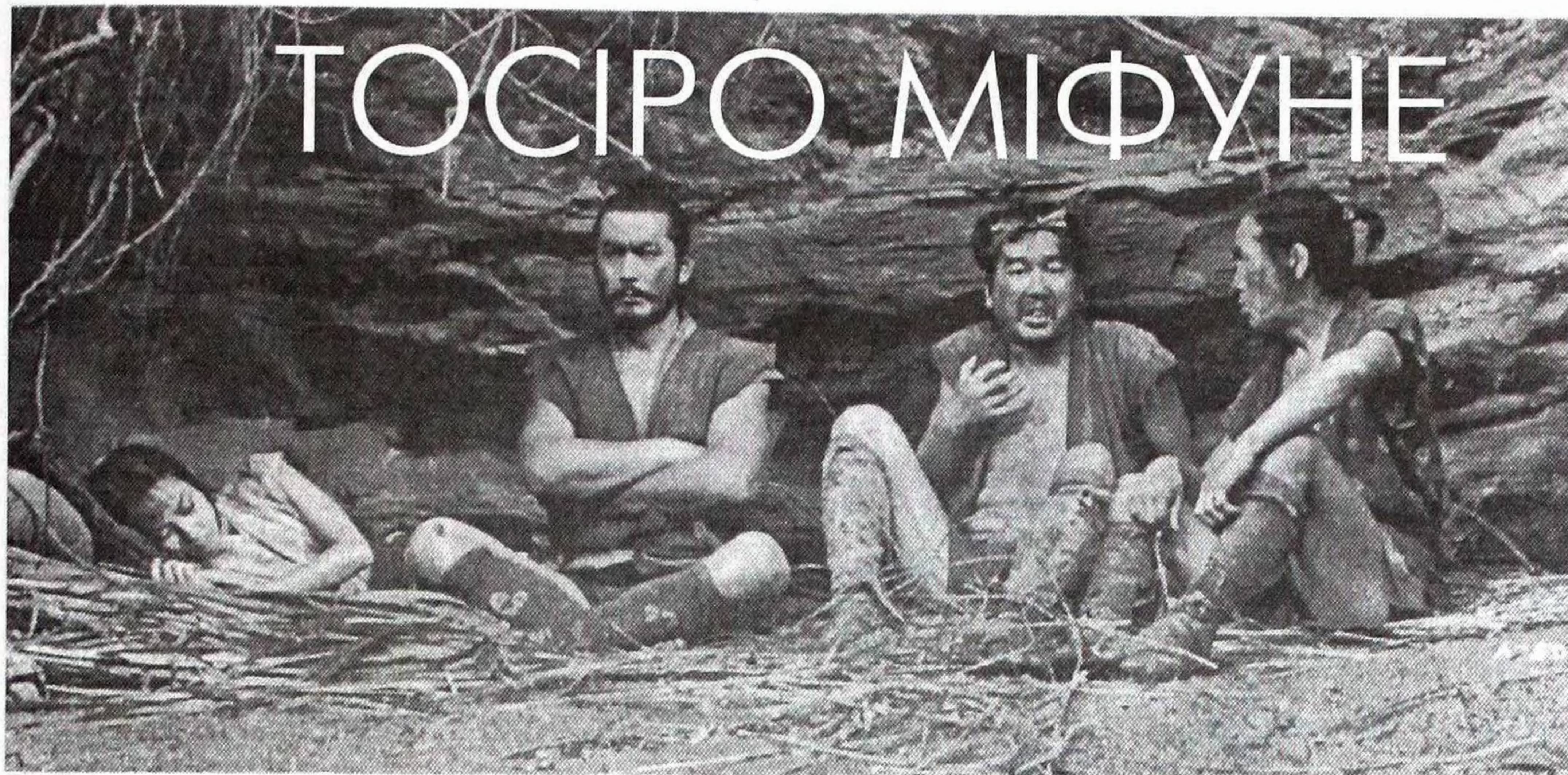

ТОСІРО МІФУНЕ

Образ Міфуне як харизматичного самотника і непроникного самурая для багатьох глядачів у світі став значною мірою символом Японії.

КІНО

ТЕАТР

Обличчя

Міфуне ніколи не приховував, що є “актором інстинктивним”. Певний своєї цінності, акторство проте трактував стримано. Не раз давав зрозуміти, що такі професії як лікар (походив з родини, де ця професія передавалась через покоління від батька до сина) чи солдат значно більше заслуговують пошанування. Відомий консервативними поглядами, після заснування власної фірми любив роль “освіченого самурая”, який патріархальну турботу про людей, що потрапляли у важке становище, часто переносив на якість ролі, які приймав з почуття обов’язку.

А проте найбільший ентузіазм у нього завжди викликала тема співпраці з Куросавою. Іноді справді розохочувався і на питання, чи Куросава є гуманістом, відповідав: “Гуманіст? Може й так. Передовсім він безоглядний диктатор”. Не викликає сумніву, що до кінця життя рахувався з майстром, який його жорстоко покарав за те, що не захотів зніматися в “Дерсу Узала” і пожити 18 місяців у Сибіру.

Після чергових спроб самотубства Куросави Міфуне публічно запевнив Майстра у своїй вірності. Але імператор японського кіно був непохитним. Показав, що може дати собі раду без Міфуне і зняв

“Тінь воїна” і “Ран”, довіряючи роль, написану з думкою про Міфуне, Татсуї Накадаї.

Міфуне (1.04. 1920 - 24.12. 1997) народився в Тсінгтао. До Японії його батьки потрапили перед війною. В 1939 - 1945 служив у армії в Манджурії, де займався льотною фотографією. Війну пізнав з відстані, хоча після капітуляції значний час перебував в оточенні камікадзе. Їхній розпач збуджував у ньому суперечливі відчуття. Завдяки пораді приятеля опинився на заводі Тохо. Хоча там йому подобалося, його помітили і дали невелику роль у фільмі “Час нових дурнів” (1946) Кадзіро Ямамото, а потім у “По той бік срібного хребта” (1947) С.Танігугу. Другий фільм було знято за сценарієм Куросави, який звернув увагу на молодого актора вже під час проб. “Мав багато енергії, що привертала увагу, і хотів грати тільки негативні постаті. Уже тоді здався мені дуже оригінальним”. Сам Міфуне стверджував, що ту першу головну роль хтивого гангстера дістав насамперед тому, що фільм знімався у важких гірських умовах і жоден з відомих акторів не хотів ризикувати бути обмороженим.

Справжній тріумф прийшов разом із фільмом “П’яний ангел” (1948) Куросави.

Актор відверто захопив режисера. Головною постаттю мав бути лікар, який працює в передмісті, де живуть убогі люди (Такасі Шімура), але постать Мацунагі (Міфуне), гангстера і грабіжника, хворого на туберкульоз, стала домінуючою у фільмі.

“П’яний ангел”, сполучаючи неореалістичну естетику із нав’язливим символізмом, набував цінності завдяки захоплюючому акторському поєдинку Міфуне і Шімура. Міфуне приходив на зйомки повний винахідливості (Куросава: “Мав десять пропозицій на кожну сцену, і справді кожна була добра”), тому режисер щораз більше розширював об’єм ролі гангстера. Його герой - людина, яку охопили демони зла і яка піддається їм з визивною енергією. Хоча відчувається в ньому туга за краплинами тепла і розуміння.

У наступних фільмах Куросави (“Бездомний пес”, 1949, “Скандал”, 1950) Міфуне виробляв стиль, що поєднував реалізм із мелодраматичним перебільшенням.

Черговим великим досягненням був знаменитий “Расьомон” (1950), де Міфуне зіграв розбійника Тадземару. Ця філософська повість про відносність правди подавала чотири версії однієї й тієї ж події. Міфуне досконало до-

Тосіро Міфуне
у фільмі
“Расьомон”.
Режисер
А.Куросава.
1950.

Тосіро Міфуне
у фільмі
“Охоронець”.
Режисер
А.Куросава.
1961.

повнив абстрактну концепцію фільму своєю стихійною фізичністю. А водночас цей неотесаний дикун має в собі несподівану гідність, що виникає не тільки з відчуття сили. Це основа усіх пізніших костюмованих, як правило, самурайських ролей Міфуне. Натуралізм деталі змішувався тут з несподіваним піднесенням, плебейство з аристократизмом, схильність до підступності й підлості з повагою до честі.

1950 року Міфуне почав співпрацю з Хіроші Інагакі, другим важливим режисером у його акторській біографії. Через два роки - перший великий успіх фільму “Сенгоку - бураї”. Інагакі був митцем, порівняно з Куросавою, значно загальноприйнятнішим. У

його фільмах Міфуне грає просто певного “майстра меча”, постать трохи з небилиці й лицарського епосу.

В Куросави було інакше. Міфуне пропонував щораз інакші, інтригуючі варіанти постаті самурая. Почалося від Кікутійо з “Семи самураїв” (1954). Це сьомий самурай, значною мірою клоун, який прагне досягти лицарського фаху. Але вносить у нього приреченість і двозначність. Кікутійо - вождь бідняків, бо пізнав голод і розуміє ситуацію селян. Він хитрий, надзвичайно відважний, зуміє підняти бідняків до боротьби, задрить самураям, їхнім правилам, є “новим самураєм”. Але що з цього може виникати?

На це запитання може відповісти “Трон у крові”

(1957), екранізація “Макбета”. Міфуне грає Такетокі Вашізу, і це є найбільш понура постать із створеного актором. Той, хто посів певну владу, порушивши при цьому моральні права, неспроможний далі втримувати владу. Проте Вашізу в своєму наростаючому божевіллі жахаюче “виразний”. Також, дякуючи Міфуне, він відкривається як демон і поволі показує свою потворність.

Можливо, найзнаменитіша роль Міфуне - це Сандзюро, самурай у фільмі “Охоронець” (1961, приз МКФ у Венеції). Постать інтригуюча, об’ємна, хоча сам фільм зроблений між реальністю і суворою двозначною притчею. Сандзюро - це “поденщик меча”, який заробляє на життя, їжу й горілку вбиванням. Це також втомлений, скептичний, мудрий спостерігач світу, що занепадає. Він плебейський і зарозумілий водночас. Можливо, є самураєм, який з часом став покидьком і багато втратив з минулого благородства. А може, кимось, хто тільки прикидається самураєм? Силу він черпає з відстороненості від світу і його справ. Справляє враження героя пригніченого поганню світу, що не заслуговує на лицарські методи боротьби. Адже зброя самурая - це частіше підступ, аніж меч. Спокійно дивиться, як злі люди вирізають один одного. Наприкінці проте, зневірений і побитий, виступає на захист того, що ще залишилось. І стає знову кимось, ким потенційно завжди був, - майстром меча і прихильником честі, захисником моральних цінностей.

На жаль, у продовженні “Охоронця” - “Відважний Сандзюро-самурай” (1962) - Міфуне, обмежений загальноприйнятим сценарієм, наблизився на небезпечну відстань до банальності. Хоча слід визнати, що навіть у тих фільмах Куросави, які важко визнати за видатні, Міфуне зумів залишити печать своєї індивідуальності. У “Прихованій фортеці” (1959) нагадує героїв старого пригодницького фільму, але в кількох сценах - як бодай у поєдинку з давнім приятелем, від жартливої тональності він зумів

перейти до піднесеної. У найбільш "американському" фільмі майстра "Злі сплять спокійно" (1960) Міфуне проявив свою безсумнівну ерудицію. Його герой - людина обплутана помстою, постать, характерна для "чорного кіно". Людина, яка має в собі безумство і деструкцію, що викликають справжню грозу.

Останнім спільним фільмом Куросави і Міфуне була "Червона борода" (1965) - справді надміру сентиментальний моралітет, ранг якого Міфуне підніс своєю грою. Доктор Ніїде - це знову постать, яка у виконанні Міфуне не є тільки прикладом хрестоматійної шляхетності. Його сумніви, хід подій, раптову схильність до насильства Міфуне зробив вірогідними своїм емоційним стилем гри.

Розставання проте настало, хоча здавалося, що воно тільки тимчасове. Багато скептиків стверджувало, що Міфуне без впливу Куросави і дисципліни, яку той нав'язав, все втратить. Пророцтва збулися, але не повністю. Міжнародна кар'єра Міфуне не розпочалась імпазантно: поява у фільмі "Великий приз" (1966) Джона Франкенгеймера залишилась дубльованою, а Міфуне зіграв тут до болю стереотипного японця-окрутника. Але вже 1967 року Міфуне виступив у "Бунті" Масакі Кобаясі як Ісабуро Сасахара. Створив постать самурая, розтерзаного між лояльністю до власної родини і приналежністю до клану. Зумів з досконалим результатом виявити свою експресію. В ролі Сасахара з'явилася у Міфуне досі відсутня риса фатальної зреченості.

З другої половини 60-х років можна говорити про щораз виразніше роздвоєння чи, може, "розстроєння" ролей Міфуне. Дедалі частіше грає він постаті одновимірні, авторитарні (підтвердженням чого була заголовна роль в серіалі "Шогун", 1980) - втілення традиційних японських цнот. Не без кпини і, на жаль, не без підстав писали з приводу цих ролей, що Міфуне в них наслідував Джона Вайна. Варіантом тих ролей були "мундирові", які почалися ще в 40-х роках, а з часом повторювалися дедалі частіше. Його

військові почали нагадувати моноліт, як, зокрема, постать в "Адміралі Ямамото" (1968) Сейї Мачуями.

Друга група ролей - "експортні", і переконливий приклад - персонажі у фільмах "Самурай і ковбої" (1972) Теченца Йонга чи "1941" (1980) Стівена Спілберга. Міфуне пародіював тут сам себе і став в принципі часткою американського шоу-бізнесу. Хоча слід визнати, що форма тих пародій додавала вартості цим фільмам.

Але існувала й третя група ролей, де Міфуне пропонував ролі більш відтінені. Так було у самурайських фільмах Інагакі, де герої Міфуне часто переживали моральні вагання, щоправда, не такою мірою, як у фільмах Куросави. Це були ролі, що нагадували про витонченість акторського стилю Міфуне.

Виступав, зрештою, Міфуне в ролях, які відрізнялися від усталеного репертуару. Суперечливе "Пекло в Тихому океані" (1969) Джона Бурмана - оповідь про тривалу боротьбу двох солдатів - японського і американського (Лее Марвін) - не була тільки мертвою алегорією. Власне, завдяки двом акторам, які зуміли вірогідно показати силу страху, агресію, що передається, а потім її повільне подолання. Міфуне знову показав, що вміє зіграти героя, який бореться із зовнішнім і внутрішнім хаосом. У фільмі "Смерть майстра чайної церемонії" (1984) Кея Кумая ще раз довів, що здатний бути віртуозом витончених емоцій. В одному з останніх фільмів "Наречена з фотографії" (1995) Кайо Каттуе він зіграв проїнятий ліричним теплом епізод.

Міфуне порвав з традиційним японським стилем гри, що опирається на театр кабукі. Часто потрапляв у пастку над-експресії - так. Але у своїх найкращих ролях зумів дати захоплюючі портрети людей, які з витривалістю міряються силами зі світом, з його хаосом і злом.

Томаш Шопкевич.
"Film", лютий, 1998.

З польської переклала
Лариса Брюховецька.

КІНО
ТЕАТР

Мистецька
хроніка

Роттердам-98

Інтерес з боку преси та професіоналів до Роттердамського Міжнародного кінофестивалю росте. Професіонали пояснюють це своєрідністю обличчя фестивалю у колі європейських кінофорумів та тим, що його чітко визначені риси дуже точно відповідали потребам розвитку міжнародного кіносвіту в 90-ті роки.

Фестиваль не спирається на маркетинг голлівудського зразка, але є важливим саме тому, що демонструє широкий спектр авторського кіно, дебютів невідомих молодих талантів та знайомить з найновішими експериментами та знахідками у галузі сучасних кінотехнологій.

Міжнародний Роттердамський кінофестиваль унікальний в європейському кіносвіті ще й завдяки тій активній ролі, яку він відіграє у фінансовій підтримці кінематографістів різних країн. Цього року фонд імені Хамберта Баллса, названий на честь засновника фестивалю, відзначав десятиріччя своєї діяльності. Хамберт Баллс вважав, що майбутнє мистецтва кіно лежить в так званих країнах "третього світу", а не в Америці чи Західній Європі, тому фонд і підтримує кінематографії Африки, Азії, Латинської Америки та Східної Європи. Протягом десяти років він допоміг профінансувати майже 200 фільмів.

1998 року на фестивалі було

Кадр із фільму "Хто тут в біса Джульєта?". Режисер Карлос Маркович. Мексика.